

ՀԱՅՐԵՆԻԻ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ա.ԱԶԳԱՅԻՆ

Գերմանիոյ Կիյեօմ վեհափառ կայսեր կենաց դէմ ներթուած դաւաճանութեան բարերար դարապարգիւն ելած ըլլալուն աւետիսը երբ մայրաքաղաքիս մէջ լսուեցաւ, Հայոց Պատրիարքական Մայր-եկեղեցւոյն մէջ փառաբանական աղօթք և մաղթանք կարդացուեցան յատկապէս:

— Ս. Պատրիարք Հայրը ներկայ փառաբանական պատճառաւ Ազգային ժողով դումարելն անպատշաճ համարելով, գրաւոր կերպով խնդրեր է Քաղ. ժողովէն որ մինչեւ Ազգ. ժողովոյ բացումը իրենց նիստերը շարունակեն ըստ սովորութեան և բացակայ եղող ընկերներն ալ հրաւիրեր է որ ժողովոյ նիստերուն ներկայ ըլլալով եռանդեամբ և փութաշնունքով հարմար գործեն:

— Ս. Պատրիարք Հայրը հինգշաբթի օր Գերմանիոյ դեսպանին սյցեւութեան գլխաց:

— Լէվանթի մէջ հետեւեալը կը կարդամք:

« Փոքր Ասիոյ մէջ Խարբերդի և Կարնոյ միջև գտնուող Գղիի գաւառին Հայ քրիստոնեաները Տէրսիմի Գրգաց դործած սպանութեանց և յափշտակութեանց դէմ բողոք բարձած ըլլալով առ Բ. Դուռն, Ձինկորական ժողովոյ անդամ Արի Շէվքիդ պէյ գնդապետը յատուկ պաշտօնով յիշեալ գաւառը խըրկուեցաւ: Սա ազգաւ Գիւրտ ըլլալով Գղիի վիճակին վրայ քաջ տեղեկութիւն ունի և այդ չար ու ապստամբ Գիւրտ ցեղին լեզուն ու բարքը խիստ լաւ կը ճանչէ: »

— Բ. Դրնէն Ազգ. Պատրիարքարան եկած ծանուցագիր մը կիմացնէ թէ քանի մը շաբաթ առաջ Մշոյ Ս. Կարապետի վանուց մէջ պատահած գողութեան հեղինակները խուզարկելու համար տեղական կառավարութեան կողմանէ մեծ ջանք ըլլալով, գողօնին կէսը գտնուեր և գողերը բռնուեր են. միւս կէսն ալ գտնելու աշխատութիւն կը ըլլայ:

— Չմշկէղէկի աղգայնոց կողմանէ սրտաճմիրի հանրագիր մը եկած է ի Պատրիարքարան Գիւրտերուն խուժադուժ բարբարոսութեանց դէմ, զոր չէ կարե-

լի անթաց աչօք կարդալ: Հանրագիրը ժողովրդեան Գիւրտերէն և պաշտօնեայնէն կրած բաղմատեսակ վիշտերն ու ցաւերը պատմելով, կենաց, ընչից և պատուոյ ապահովութեան ստուերը անդամ չը լինելը յայտնելէ վերջը, հարստահարեալք յուսահատեալ և յողիս ապաստան եղեալ Պատրիարքարանի գլխութիւնը կը հայցեն արտասուաթոր աչօք:

— Յաւօք սրտի խմացանք թէ Նիկոմիդիոյ Լուսաւորչեան վարժարանը բոլորովին փակուեր է: Կը զարմանամք թէ արժ. առաջնորդական Տեղապահ Հայրը ինչո՞ւ չէ կրցեր այսպիսի ցաւալի խափանման մը առաջն առնուլ:

— Գեր. Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրեան վաղը վերաբերմամբ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին և այս առթիւ հանգուցեալ Գափամաճեան Յարութիւն էֆէնտիի հոգւոյն համար պաշտօն պիտի մատուցուի:

... Խմբագիր. Նոր Դար ազատախօս լրագրոյ խմբագրապետ հանգուցեալ Օ. Խօճասարեանի ընտանեաց և չորս անչափահաս որբերուն համար, մեր միջոցաւ բացուած հանգանակութեան այս առաջին ցուցակին հրատարակութիւնը կը խնդրեմք Ձեր մեծապատուութենէն, շնորհակալութիւն յայտնելով բարեւէր նուիրատուաց, որոնք Ազգային ազատախօս լրագրապետի մը յիշատակին ի պատիւ նորա զաւակները անմխիթար չթողելու համար սոյն ձեռնարկութեան մասնակից եղան:

Մնամք եւն. Պետրոս Բարակէօզեան Բ. Զեմալ Սամաթիա 6 մայիս 1878

ՑԱՆԿ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԱՅ	72
Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր	500
Մեծ. էֆէնտիք	
Պետրոս Բարակէօզեան	500
Խաղաբէրեան եղբարք 4 ոսկի	280
Տիգրան Խ. Եղեկիէլեան 4 ոսկի	280
Պօղոս Մեսրոպեան 4 ոսկի	280
Գերովրէ Զիլճեան	200
Միհրան Սէթեան	200
Մկրտիչ Ալքըճեան	200
Յովհաննէս Կրճիկեան	200
Յակոբ Նիքօթեան	200
Ստեփան Չալքըճեան	200
Ռուբէն Գրիգորեան	200
Դ. Էլիկիւզեան	400

Յակոբ Արշակ	400
Յակոբ Համամճեան	400
Մ. Կարապետ Էքնեան եղբարք	400
Յակոբ Սէլվաճեան	400
Նաղարէթ Շահպազ	400
Սերովրէ Յ. Քալֆեան	400
Ռմ	400
Արիքսան Ալթունճեան	50
Խ. Արեւեան	50
Կ. Է.	50
Յովհաննէս Արշակունի	50
Ռմ	40
Ռմ	20
Ռմ	20
Գալիիէլ Նապարաւաճառ	20

Թղթադրամ 400 72 4340

... Խմբագիր. Հետեւեալ համառօտ հրատարակութիւնը Ձեր մատակայ թերթերէն միոյն մէջ հիւրընկալել հաճեցէք:

Կարօտեալ Օթմարի հիւրերուն հարկ

Օթմարի ընկերութեան ճիւղերէն մին ալ աւելցաւ Գում-Գափու կոչուած ընդարձակ և Հայաբնակ թաղի մէջ:

Սոյն ճիւղի մասնաժողովը կը կազմեն հետեւեալ բարեօրր և մարդասէր ազգայինք:

Գեր. Տ. Եղնիկ վ. Ապահունի Ատենապետ Գրիգոր էֆ. Օտապաշեան Ատենապետ Կարապետ էֆ. Շաքարեան Գանձապահ Համբարձում Միքայելեան Համարակալ Արժ. Տէր Սուքիաս Աւագ քահանայ Ստեփաննոսեան և Սահակ էֆ. Փափագեան խորհրդականք:

Շնորհակալ եմք վերոյիշեալ մարդասէր և ազգատասէր ազգայիններէն, որ իրենց ջանքն ու հոգը չը խնայեցին սոյնպիսի բարեկեցութեան կը ծառայէ:

Կը փափաքեմք որ վերոյիշեալ թաղի ազգայինք սոյն մասնախումբը իբրեւ ընկերութեան ներկայացուցիչներ ընդունին, որոց ընտրութիւնն և պաշտօնը արդէն վաւերացած է ընկերական հիմնադրի վարչութենէն: Եւ յուսով եմք թէ պիտի յօժարին իրենց ամէն բարի միջոցներովը սոցա ծանրաքրտ և նուիրական աշխատութիւնն քաջալերել և խրախուսել:

Կնէ 4 Մայիս 78 Ղալաթա

Արապկիրէն մեղ դրուած հետեւեալ նամակը որ տեղւոյն առաջնորդական Տեղապահ Հօր դէմ ծանր գանգատներ կը պարունակէ, Պատրիարքարանի խո-րին ուշադրութեանը կը յանձնեմք:

• • • Խմբագրապետ

Քաղաքս վաճառականութեան և ուսման մասին բաւական ոգեւորեալ է, բաղդատամար անցեալին, ներկան գոհացուցիչ է և ապագան փառաւոր պիտի ըլլայ: Յառաջագիմական ընթացք մը զիրենք յառաջ կը մղէ աշխոյժ և խոհուն քայլերով: Եթէ այս ընթացքը շարունակուի՝ եթէ մի քանի յոռի սովորոյթք և յատկու-թիւնք կան դանոնք բարեփոխեն պիտի կրնան խեղ դարի դաւակներ և իդ դարի ժառանգ-ներ անուանուի:

Ժողովուրդս մէն մի յառաջագիմական շարժ-ման մի ցաւ կզգայ սրտին մէջ, և մի՛ կծու հառաչ չըթանց վերայ: Այս ցաւը սահմանադ-րական ժողովոց նախագահին գայթ՝ի գայթ ընթացքն, և հառաչը հովուին հօտին փափա-քանացը չհամապատասխանելն է: Քաղաքս՝ ի վաղուց սահմանադրական է, ունի երեսփոխա-նական, կրօնական, քաղաքական, ուսումնա-կան և այլն ժողովներ, որոնք թէև երբեմն դող-դոյլ, բայց հաստատուն է քայլերնին և շուտ ուղղութիւն կ'ստանան, եթէ քննադատական գրիչներ երբեմն հրապարակաւ խրախուսեն գոր-ծունեայններն, և ինկնցունեն ապիկարներն:

Գեր. Գ. Վ. Ա. երկու տարի է քաղաքս ա-ռաջնորդական տեղապահի պաշտօն կը վարէ աւելի ճիշդն ասած կըլլանք, եթէ ասեմք պաշ-տօնը զինք կը վարէ, վասն զի դուրկ կը գըտ-նուի այն կարեւոր հանգամանքներէն որ ա-ռաջնորդի պաշտօն վարողի մը անհրաժեշտ պէտք է. աւելի վանական ըլլալու արժանաւո-րութիւն ունի, քան թէ Առաջնորդ: Կարծես առաջնորդարանը վարձած է, անոր սենեակնե-րուն մէջ փակուած մօրուսը կը շոյէ, երկու ասորուան միջոցին երկու անգամ թեմերն այ-ցելութեան ելած է, այն ալ մուխադայի և պաղիի համար: Քաղաքիս դպրոցներն անձկա-կարօտ կը մնան նորին արժանապատուութեան տեսոյն:

Երեսփո ժողովն, ինչպէս միւս ժողովներն ալ օրինաւորութիւնն յարգելու, և ազգին շա-հը պաշտպանելու իղձը կը տածեն, սակայն միապետականութեան ոգին, ու ետութեան կիրքը խոչնդոտ եղած է միշտ ժողովրդեան ի-րաւանց, անոնք որ բարձր ձայն ու բարձր զիրք ունին կ'իշխեն և կը ճնշեն, որով տկարները կծկուած կը մնան, առանց ձայն և կարծիք ու-նենալու: Սրբազան նախագահը որ բոլոր ժո-ղովոց կը նախագահէ եղէ՞ք մ'է հողմոյ ազ-դեցութեան տակ, յողդողդ խօսերն ու գործե-րը: Այսօր ժողովոյ մը մէջ ժողովականաց ազ-դեցութեամբ «Այո» ի վերջ մը կ'տրուի, վաղը նոյն ժողովոյն և գործոյն հակառակ հողմէ-յովեալ «ոչ» կը փոխուի: Այս ասածքս մի օրինակը: Թուէս քանի մը ամիս յառաջ տեղս ապօրինաւոր պսակ մը կը կատարուի. խառն ժողովոյ տնօրէնութեամբ պսակադիր քահանան յանցապարտ կը դատուի, իրողութիւնը Կ. Պո-լիս կը գրուի ու քահանան քահանայագործե-լէ կ'արգիլուի մինչեւ Կ. Պոլսէն հրաման դա-լը: Այս արգիլումը որ հրաշափառապէս կա-տարուեցաւ, Տեղ. Ս. Հօր, և Կրօն. ու Քաղ. ժողովոց ստորագրութեամբ հաստատուած էր: Հաղիւ մի քանի շարաթ կ'անցնի, դեռ Կ. Պոլ-սէն հրաման չեկած գործն ուրիշ կերպարանք կ'առնու, ազդեցութեան փողը կը հնչէ, ար-գիլեալ քահանան կը պատարագէ «խաղաղու-թիւն ամենեցուն» որոտալով:

Այս պարագայիս մէջ միայն Գեր. նախա-դահը չէ մեղադրելին, այլ Կրօն. ու Քաղ. ժո-ղովները միանգամայն, որ ոչ իրենց որոշում-ներն գործադրել, ո'չ ստորագրութիւննին յար-գել, և ոչ իրենց պաշտօնին պատկառանքը պահել գիտեն: Քաղաքիս և թերեւս ազգիս՝

Կրօն. ու Քաղ. օրէնքներն սարգի ոստայնի կը նմանին, մեղուները կը պատռեն կանցնին. իսկ տկար ճանճերը կը բռնուին: Ասկէց քանի տարի առաջ Սաղմկայ գիւղի Տ. Խաչատուր քա-հանան ասոր նման ապօրինի պսակ մը դնելուն համար կարգէն լուծուեցաւ, որ խեղճը ընտան-եաց և զաւակաց տէր լինելով, այժմ յետին աստիճան թշուառութեան մէջ կը տուայտի, մինչդեռ Տ. Ա. • • • ը ունեւոր, և չափահաս դաւակներու ալ տէր լինելով կրնար ցկեանս ա-ռանց քահանայագործելու՝ ալ ապրիլ: Այս մա-սին առ. այժմ այսչափ, յետոյ մանրամասնաբար կը տեսնուինք:

Տեղս այս տարի խիստ սաստիկ ձմեռ եղաւ. շատ տուներ 3-4 օր ձեան տակ մնացին մին-չեւ որ դրացիք օգնութեան հասնելով, ձեան թանձրակոյտ տեղերն սլատուելով, լուսամուտ մը դուռն կը բանան: Մինչեւ ցարդ (Մարտ 15) դեռ քաղաքիս ճամբայները բացուած չէ. փետր. ամսոյ մէջ կառավարութիւնն հրամայեց ճամբայները բացուիլ, բայց անկարելի եղաւ. օ-րերս սկսաւ օդերը օակաւ ինչ մեղմանալ, խայ-մէն տեղս մինչեւ 260 բարձրացաւ այժմ 240 է տեղս և շրջակայները հրատարակութեան նիւթեր խիստ շատ. յուսամ հետզհետէ դա-նոնք Ձեզ հաղորդելու պատիւը կ'ունենամ:

Արդ խմբագիր տէր, սոյնին Ձեր պատուա-կան լրագրոյ մէջ անկիւն մը շնորհել հաճելիդ խնդրելով

15 մարտ 1878 Մեամ միշտ Ձերդ անձնուէր Արապկիր Վահան

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅՍՍԱՆ ԵՒ ՀԱՅԲ

(Ծառանկան Դոն Դէ 426)

Հայաստանի նախնի կրօնքը պարզ մի-ուստաւորութիւն էր, որ յետոյ Ասո-րեստանցւոց իշխանութեան ներքեւ կը-ռապաշտութեան փոխուեցաւ: Այս երկ-րին մէջ դիւցապաշտութիւնն Ասորիք մուծին, որ անփոփոխ կերպիւ մինչեւ քրիստոնէութեան սկսած օրը շարունա-կեց: Իսկ քրիստոնէութիւնը չորրորդ դա-րէն առաջ չկրցաւ հաստատութիւն գըտ-նել հոն: Այն ժամանակէն ի վեր Հայք նշանաւոր հանդիսացաւ Արեւելեան եկե-ղեցեաց մէջ, թէ՛ առաքելական աւան-դութեանց հաւատարիմ մնալուն և թէ՛ իւր վարդապետութեանց պարզութեանը պատճառաւ: Իւր ուղղափառութիւնը վէճի տակ իյնալով՝ իբրեւ հերձուածող և հերետիկոս և իբրեւ նեստորականու-թեան ու Եւտիքականութեան միտում ունեցող ամբաստանուեցաւ: Երբ Քաղ-կեդոնի ժողովը 451ին Եւտիքեան հերե-տիկոսութիւնը դատապարտեց, Հայկա-կան եկեղեցին ալ իբրեւ նոյն այլափառու-թեան մասնակցող ամբաստանուեցաւ, և այս ամբաստանութիւնը մինչև այսօր կը կրկնուի. սակայն ճշմարիտն այս է որ Հայոց եկեղեցին թէ՛ դրքերով և թէ՛ պաշտամամր Եւտիքէսի հերետիկոսու-թիւնը մերժած է: Հայոց վարդապետա-կան ուսուցմունքը՝ քրիստոսի բնու-թեան նկատմամբ՝ Արեւելեան եկեղեց-եաց ընդունած աստուածային և մարդ-կային երկու բնութիւնը կը հաստատեն, և հաւաստաւապէս կը մերժեն միաստուա-ծութիւնը կամ միաբնութիւնը: Արեւ-ելեան եկեղեցիէն (Յունականէն) կտար-բերի միայն՝ Գաղիկեդոնի ժողովոյն ըն-դունած նոր ու երկդիմի բացատրու-թիւններն ու ձևերը մերժելով, որք ու-րիշ հերձուածողութեան մը՝ այն է Նես-տորականութեան կը մօտենան: Հայոց

եկեղեցին իւր հաստատուած օրէն ի վեր ինքնօրէն և անկախ եղած է. Հռովմի եկեղեցւոյն հետ միանալու կամ անոր դերիշխանութիւնը ճանչելու պէտք չէ ունեցած: Բաղում ճիգեր թափուած են մանաւանդ չորեքսասաներորդ դարուն մէջ՝ միութիւն մը գոյացունելու համար. սակայն Հռովմի պահանջումն, որ սլա-րապէս Հայերը Պապին հպատակեցնել էր, չ'կրցաւ այդ միութիւնն իրացնել:

Հայոց եկեղեցւոյ դերագոյն գլուխն է ընդհանրական Պատրիարքը կամ Կա-թողիկոսն՝ որ Էմիածին կը նստի, Երեւ-ւանայ մօտ, Ռուսական Հայաստանի մէջ, և Թադէոս ու Բարթողիմէոս առաքե-լոց յաջորդն է: Ուրիշ Պատրիարք մ'ալ կայ ի Կ. Պոլիս, որ Թուրքիոյ Հայ հո-սարակութիւնը կը ներկայացնէ, և ազ-գին թէ՛ աշխարհական և թէ՛ եկեղեցա-կան գործոց մասին Բ. Դրան հետ յարա-բերութեանց միջնորդն է: Այս պատրի-արքութիւնն 1453ին Մէհմէտ երկրորդ հաստատած է Կ. Պոլսոյ տիրելէն ետեւ: Թուրքական Հայաստանի մէջ ուրիշ ե-րեք եկեղեցական գլուխներ ալ կան, այն է Երուսաղիմայ, Սոյ և Ալեքսամա-րայ պատրիարքներն, որք կրօնապէս Էմ-միածնայ ընդհանրական Հայրապետին իրաւասութեան ներքեւ կը գտնուին. իսկ աշխարհականապէս Կ. Պոլսոյ պատրիար-քին: Թեմական մատակարարութիւնն աշխարհականաց ձեռքն է, որով Հայք կը տարբերին Յունական և Լատինական եկեղեցեաց մատակարարութեան ձևէն: Մինչև հինգերորդ դար՝ Հայոց ամեն կարգի եկեղեցականք ամուսնացեալ ըլ-լալու արտօնութիւն ունէին. բայց այ-նուհետեւ աշխարհական կղերին՝ այսին-քէն այն կարգի եկեղեցականաց ներե-լի եղաւ, որ ժողովրդեան բնասեաց հետ հանապազօրեայ յարաբերութիւն ունին: — Իմաստուն և հեռատես կար-գադրութիւն:

Հայք ազգային (քաղաքական) կազ-մակերպութիւն չունենալով, իրենց ազ-գութիւնն իրենց կրօնական կազմակեր-պութեան միջոցաւ պահպանած են, որ բոլորովին բնորական և ժողովրդային է: Թուրքիոյ մէջ Սահմանադրութիւն մ'ու-նին՝ 1856ի խաթիի Հիւմայունին վրայ հիմնեալ: Երեսփոխանական ժողով մ'ու-նին 140 անդամէ բաղկացեալ, որոց 120ն աշխարհական են և 20ն եկեղեցական: Ասոնք կընտրեն իրենց նախագահն, և պաշտօնին է իրենց ազգային սնտուկին հաշուէկշիռը քննել ու քուէարկել, և ազգին վերաբերեալ բոլոր խնդիրները տնօրինել: Ասկէց զատ երկու գործա-դիր խորհուրդ ունին, մին կրօնական, և միւսը քաղաքային: Իսկ խառն գոր-ծոց կարգադրութեան համար այս եր-կու խորհուրդները կը միանան: Ասոնց ընտրութիւնն երկու տարին անգամ մը կը կատարի: Պատրիարքն ընդհանուր ժողովէն կընտրուի ցկեանս և Բ. Դրնէն ալ իւր իշխանութեան Ֆէրմանը կընդու-նի: 1836ին Ռուսիոյ կառավարութեան կողմէ փորձ մը եղաւ ընդհանրական պատրիարքին ընտրութիւնն Հայոց ձեռ-քէն խլելու և անոր անուանման իրաւ-ւունքն ալ Ձարին վերապահելու. բայց Հայք բուռն ընդդիմութիւն մ'ընելով այս նորաձեւութեան, յաջողեցան իրենց նախնի իրաւունքը մինչև այսօր պահ-պանել: Այսու ամենայնիւ հաւանական

է Ռուսք իրենց վերոյիշեալ դիտարկումը թե՛նքն եւ կեցած չեն և յարմար առթի մը կապասն գործադրելու :

Այս համառօտ տեսութեան մէջ շատ մը կարեւոր կէտեր ետ թողուլ հարկ եղաւ . բայց մեր այս գրածներն ալ բաւական են յուշներու թէ Արեւելեան խնդրոյն կարգադրութեան միջոցին Ասիոյ ծանօթ կողմերը բնակող չորս միլիոն չքրիստոնեայ ազգի մը իրաւունքը պէտք չէ անտես ըլլայ : Հայք դարաւոր հարստահարութեանց ներքեւ իրենց համբերատարութեամբ , իրենց կաղամաւորական կարողութեամբ , և իրենց ինքնագիր օրինաց նկատմամբ ունեցած կարգապահական ոգով Պոլսըրաց կամ թուրք իշխանութեան ներքեւ գտնուող ուրիշ քրիստոնեայ ազգաց չափ նկատողութեան արժանի են : Ռուսիա կը փութայ որ այս ազգն Ասիոյ մէջ իւր ընելիք յառաջխաղացմանց դէմ պատուար մը կանգնելէ առաջ կ'ընէ : Այս պատճառաւ է որ Եւրոպիոյ ուշագրութիւնն այս ազգին վրայ հրաւիրել հարկ կը գաւորինք՝ քանի որ Լեհաստանի պէս կ'ընտան չէ :

(Մ. Գ.)

Սթամպուլ լրագիրը հինգշաբթի առաւել թուոյն մէջ հետեւեալը կը գրէ :

« Երկու օրէ ի վեր Ռուսաց Պօլսոյ վերայ շարժում մ'ընելու լուր մը ելած է . և մինչեւ իսկ կը հաւաստեն թէ Ռուսաց յառաջապահ զօրքերը Այսմա գծին վրայ ժողովուրդու վրայ են : Այս լուրը անհաւատալի ըլլալը խոստովանելով հանդերձ կըսեմք թէ Ռուսաց զօրքերը Այսմութեան և շուրջը շարժում մ'ընելու կը պատրաստուին և Բերա գտնուած Ռուս սպայները իրենց դուռնիներէ դուրսը գտնուելու հրաման ընդունած են :

— Մայրաքաղաքիս Ռուսական դեսպան Լապանօֆ իշխանը այսօր Սուլթանին պիտի ներկայանայ իւր դեսպանական գրքերը վաւերացնելու համար :

— Ռուսիոյ գործակատար Պ. Նէլիտօֆ հինգշաբթի օր փէթըրսպուրկ մեկնեցաւ :

— Պատրիարք Վարնայի և Շուսուլի բերդերու մասին հետեւեալը կը գրէ .

« Փէթըրսպուրկէն առնուած լուրերուն նայելով 28 վաշտ Ռուսական զօրք ձիաւոր և հետեւակ վարնա երթալու համար Պոլսը քէօյէն դէպ ի Հաճի օղլու Բաղաբճըր սկսեր են քալել : Այս թուին վրայ քանի մը հետեւակ ևս աւելցնելով ընդ հուպ վարնա երթալու հրաման եկեր է փէթըրսպուրկէն : 30 վաշտ ալ Շուսուլի Ռուսական բանակին վրայ աւելցեր է . այսպէս Շուսուլի և վարնայի բերդերը պարպելու առաջարկութիւն պիտի ըլլայ հրամանատարին կողմանէ , եթէ չընդունուի , ամէն կողմէ յարձակելով յիշեալ բերդերը Ռուսք պիտի գրգռեն եղեր :

— Մայրաքաղաքիս պարսկական դեսպան Մօհսին խան Պօլսէն ի փէթըրսպուրկ պիտի մեկնի Շահին հետ Լոնտրա , փառիք և իտալիա ուղեկից ըլլալու համար :

— Նիքօլա Մեծ դուքսը Այսմութեան մեկնելու օրը բանակին հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրեր է .

« Սպայք և զօրականք : Գաւօք սըր-

տի կը բաժնուիք Զեդէ : սակայն վստահ եղիք որ սիրտս Զեդի հետ կ'ապրուած պիտի մնայ միշտ : Պատերազմը վերջացաւ . սակայն կրկին պատերազմ մը հաւանականութիւնէ զուրկ չէ : Կը յուսամ թէ պարտաւորութիւննիդ հաւատարմաբար պիտի կատարէք : Չարին և հայրենեաց ունեցած հաւատարմութիւննիդ վերանորոգեցէ՛ք : Դեռ երկար առեն Այսմութեան օմնալիդ անյուսալի չէ . ինչպէս ամէն տեղ և ամէն անգամ , նոյնպէս և այսուհետեւ ներքին օրինաց հնազանդելով , մանաւանդ թէ՛ օմնացիներուն հետ եղբայրաբար պէտք է վարուիք » :

— Թիֆլիզէն մայիս 14 թուով զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պարսից Շահը Ս. փէթըրսպուրկ երթալու համար յիշեալ քաղաքն հասեր և Միքայէլ Մեծ դուքին ու պաշտօնէից կողմանէ մեծարանք ընդունուեր է :

— Կեղծ թղթագրամ շինած ըլլալու ամբաստանութեամբ առճիկ աղջիկ մը ոստիկանութեան դուռը բանտարկուած էր . այս աղջիկը խոստովանել է թէ ընդամենը չորս հատ հարկւրնոց թղթագրամ շիներ է և ոչ աւելի , այն ալ ոչ թէ գործիքով , այլ օրինակելով , վասն զի գեղեցիկ դիր ունենալով և հնարագէտ ըլլալով , ձեւը ճիշդ ու ճիշդ յարմարեցներ է :

— Չափէր հանքմին հեղինակած « Աչքը վաթան » անուն վիպասանութիւնը Գաղղիերէնի թարգմանուեր է : Սոյն վիպասանութիւնը մեծ ընդունելութիւն գտնելով տաճկաց կողմանէ , արդիւնքը կայսերական վերաւոր զօրաց յատկացուեր է : Գրքի մասինքն ալ սպասուեր են :

— Փարիզի արեւստահանդէսը առանց մուտքի մտնել ներքի ըլլալով հանդերձ լրագրաց թղթակիցներուն , Լէվընթ , Հէրալտի փարիզի թղթակիցը չէ կրցեր ներս մտնել Օսմականութեանէն դուրս չը խրկուելուն համար :

— Չորոյց կայ թէ Թօթլըպէն զօրապետը երեքշաբթի օր վերջնագիր մը տուեր է Բ. Դուռը որով երեք բերդաքաղաքաց պարպուիլը կը պահանջէ 4 աւուր մէջ . այս պայմանաւամբ կիրակի ժամը 10ին կը լրանայ : Կըսուի թէ Պէօյիւրտէրէի ալ Ռուսաց յանձնուիլը պահանջեր է Թօթլըպէն : Նախարարաց ժողովը ելաւորքի քէօյէր գումարելով որոշեր է բերդերը չը յանձնել . և Ռուսաց Պօլսի մտնելուն զինու զօրութեամբ դիմադրել :

Կըսեն նաև թէ Ռուսք Էյուպի ետեւ անգղիացւոյ մը ագաւարկի մը մօտերը 5 հազար զօրք հաւաքեր են :

Օսմանեան զօրաց սաստիկ հրաման եղեր է արթուն և զգոյշ կենալու : Միւս կողմանէ փէթըրսպուրկէն զարնուած հեռագիր մ'ալ կըսէ թէ առճիկները բերդաքաղաքները Ռուսաց պիտի յանձնեն եղեր :

Այսմութեան օմնալի Ռուսական բանակակեղերուն մէջ ալ զորոյց կայ եղեր թէ Շուսուլ և վարնա Ռուսաց յանձնուին : Այս զորոյցները անհաւատալի կը թուին մեզ :

— Բ. Դուռը ապագայ պատերազմի մը պատահականութեան համար Սերովիոյ և Գարատաղի կողմերը զինուորական պատրաստութիւններ կ'ընէ : Միթրօվիճայի և շրջակայից մէջ եղած դիրքերը զինուոր համար Հաֆըզ փաշա այն կողմ-

րուն ընդհ. հրամանատար անուանուեցաւ : Ուրիշ տեղեր ալ պատրաստութիւնք կըլլան ինչպէս նաև մայրաքաղաքիս մէջ Սպարապետութեան միջոցաւ :

— Կորչաքօֆ իշխանին ժամէ ի ժամ մահուան լուրին կըսպասուի :

— Փարիզի Ռուսական ընդհ. հիւպատոս Պ. Քուլմանի որ Արեւելքի վրայ լիովին տեղեկութիւններ ունի և Այսմութեան օմնալի դաշնագրին խել մը յօդուածոց հակառակ է , փէթըրսպուրկ կանչուեր է :

— Երկրաշարժը Նիկովիդիոյ մէջ սարսափ պատճառեր է . ժողովուրդը տուններէն դուրս ելեր է դիշեր առնն առանց ուր երթալը կարենալ գիտնալու : Քանի մը ընտանիք վրան կանգնել են . ուրիշներ ալ քաղաքէն դուրս ելեր են : Քաղաքին շրջակայները բաւական մլաս եղեր է կըսեն . բայց ոչ ոք դուրս ելնելու կը համարձակի Զեքէղներուն երեսէն :

— Լէվանթ կըսէ թէ Ռուսական դեսպան Լապանօֆ իշխանը առաջին տեսութեան առաջարկերէ Բ. Դրան որ Անգղիական նաւատորմից Մարմարայէն դուրս ելնէ : Եղանակին տաքութիւնը և ուրիշ նկատումներ , կըսէ Լէվանթ , պիտի պարտաւորեն անշուշտ Հօրնպի ծովաւալը որ իզմիտի ծովածոցէն թուղայի ծայրերը կամ Կղզիները գոյ խարսխէ : Սուլթան շոգենաւը Անգղիական նաւատորմին համար խել մը պաշար բերաւ և մեկնեցաւ . Լօվ շոգենաւն ալ Կէլիպօլուէն կըսպասուի նորանորմթերքներով և պաշարք բեռնաւորեալ : Լէնվէնիպլ զրահաւորը որ նոր եկած էր , Սարօս կղզին գնաց և կըսուի թէ Եգիպտոսի Անգղիական նաւատորմից հրահանգի կըսպասէ Պէշիգա գալու համար :

Մեր աղբիւ բարեկամ Սարահեան Խաչիկ Էֆէնտիի դժբաղդ մանկիկը յետ կարճատեւ հիւանդութեան ի յաւիտեանականութիւն ննջեց երեքշաբթի օր , ուրոյ թաղման առթիւ սրտաշարժ դամբանական մը խօսեցաւ գեր . Մատթէոս եպիսկոպոս իզմիրեան ի Գասըմ-փաշա :

Սոյն դառնակսկիծ կորուստն թէպէտ անդարմանելի է , սակայն որդեկորոյս ծնողք պէտք է մխիթարուին Նախախնամութեան շնորհած քաղցր պարգեւով որ իրենց մանկիկն ի յաւիտեանականութիւն կոչած առեն ուրիշ մը պարգեւեց ի մխիթարութիւն :

Պարտիզակէն՝

... խմբագիր .

Փունջ լրագրոյն փետրվար 22 թուոյն մէջ Պարտիզակէն արժանաւայել երիտասարդի մը ստորագրութեամբ հրատարակեալ նամակն ընթերցոյ որ գիւղին քահանայից երկպառակութիւնն ու խռովութիւնը և պատուաւոր թաղակոնաց բարեգործութիւնները կը պատմէր : Ուրախ եմ որ Պարտիզակ այդպիսի պատուաւոր թաղականաց խնամոցը յանձնուած է որք ընդ ամէնը չորս հոգի են : Այս դրուատեաց արժանի և բարեգործութեամբ հռչակեալ անձինք երեք տարի առաջ « մենք յոգնեցանք աշխատել » ըսողներն և գիւղը խռովողներն և

ասոնց այժմ «պատուաւոր» տիտղոսը կը տըրուի: Երբ Նիկոմիդիոյ Առաջ տեղապահ Արթ. Տ. Ստեփաննոս Ծ. վարդապետ Պարտիզակ եկաւ Թաղ. Խորհուրդ կազմելու համար, այս «յողման» և վաստակեալ անձինք խռովութեամբ անձանց միջոցաւ սրճարաններու մէջ սկսան խել մը չարախօսութիւններ ընել և իրենց որդիքը թէ՛ Ստեփաննոս վարդապետի և թէ՛ նոյն ատենի պատուաւոր Թաղ. Խորհրդոյ դէմ անվայելուչ և անուանարկիչ խօսքեր ընել սկսան, մինչև իսկ յանդիմանեցան փոռնի միջոցաւ հրապարակն ելնել խրատուք և թելադրութեամբ յիշեալ չորս աղայից: Այժմ Պարտիզակի գործերը այս չորսին ձեռքն են. ինչպէս կամին, այնպէս վճիռ կուտան, փոյթ չէ թէ աղքատին, որքին և այլոցն զըրկանք լինի: Դէպք մը պատմեմ և կը համոզուիք:

Ապրիլ 21ին ասոնցմէ մէկուն Տ. Սահակեան մեծ. Դանիէլ աղային հետ առեւտրական գործ մը ունեցայ և երբ Խորհրդարան ներկայացայ, տեսայ որ մէկը կը նիւհէր, միւսը պատուհանէն վար կը նայէր և երրորդը իմ դատախազը՝ Տ. Սահակեան Դանիէլ աղա պոռոտախօս լեզուաւ և միապետական կամօք վճիռ կարձակէր: Դատախազս տեսնելով որ արդարութեան ձեռքէն անհնար է պրծիլ, տեղական կառավարութեան կը դիմէ և ստութեամբ յերկրեալ հետեւեալ խօսքը կըսէ:

«Էֆէնտիմ, չորպաճըլար պիղի սուլֆիթիթիլէր» որուն դատաւորը կը պատասխանէ թէ թաղականաց տօմարը և այդ չորպաճիները պէտք է կառավարութեան ներկայացնել: Ահա՛ այս միջոցին չորս թաղականաց ընտրած աղքատաց գանձանակին վերակացուք Տէմիրճի հաճի Գրիգոր և Ղոճախալուխեան հաճի Պետրոս սուտ վկայութիւն տալու կը հրաւիրուին ի Նիկոմիդիա, որպէս զի իրենց էֆէնտիները որոց շնորհիւ կապրին, դո՛հ լինին: Արդարեւ զարմանալի է որ հասարակային գործոց մէջ պաշտօն ունեցող նա մանաւանդ աղքատաց գանձանակին վերակացութիւն ընող անձինք այսպիսի անշան խնդրոյ մը մէջ սուտ վկայութիւն տալու կը յանդգնին և իրենց էֆէնտիները թոյլ կուտան անխըղճօրէն որ անիրաւութիւնը պաշտպանելու և սուտն իրեւ ճշմարիտ վկայելու կամակաւոր գործիք լինին սօքա իրենց: Արդեօք այսպիսիներ ինչե՛ր չեն ըներ երբ աղքատն ու զրկեալը իրենց կը դիմէ հաց և պատսպարան խնդրելու համար. աւա՛ղ այնպիսեաց:

Սոյն ցաւալի վիճակին վրայ մեր աղքատնամ առաջնորդ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր արգարակորով ուշադրութիւնը և ընդ նմին Արթ. փոխանորդին լուրջ հոգածութիւնը կը խնդրեմ խոնարհաբար:

Իսկ ջերդ անկողնակալութենէն . . . խմբագիր, սոյնիս հրատարակութիւնը խնդրելով:

Մնամ, յարգանք
3 Մայիս 1878 Նշան Ս. Աբրահամ
Պարտիզակ Խաչիչեան

ՎԻՄԱՏԻՊ ՊԱՏԿԵՐ

Մէտայէլ Նալբանդեանց

Սոյն նշանաւոր հայրենասիրին մեծագիւր պատկերը, խիստ վայելուչ և մաքուր գծուած, կը ծախուի Ֆրէնկեան գրատունը և ամեն հայ գրավաճառաց քով, դիւրամատչելի դնով: Արժան է որ ամեն հայրենասէր Հայ մի օրինակ առնու սոյն պատկերէն:

ԱՆՅՐԷՏ ՏՐ ՄԻՒՍԷ

ՆՈՐ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Թարգմանեց ընտրանք

Պետրոս Խաչատուր Թերլեան

Արթուր տը Միւսէ դաղղիացի հռչակաւոր քերթողին բանահիւսական գրութեան մը թարգմանութիւնն է յստակ և յարգարուն ոճով 24 երեսէ բաղկացեալ կը ծախուի Չիլինկիրէր ճատտէսի Եղմանճեան գրատունը:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿՂԶԻ

ԸՆԿԵՑԻԿ ՄԱՐԴԸ

Ժիւլ Վէրն անուանի հեղինակին սոյն հետաքրքրաշարժ և հրահանգիչ գործին երկրորդ հատորն ալ իզմիրէն հասած ըլլալով, կը ծախուի Եֆէն-ճամի, Չիլինկիրէր-ճատտէսի, թիւ 2, Ս. Ղ. և Եղմանճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով: Գին 2 ֆրանք:

ՍԻՐԱՔ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱՐԻ ՀՕՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ

ԳՐԵՑ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Եւ իւրոյ ընծայեցին ագնուական եղբարք ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ԷՍԱՅԱՆ Ի ՆՈՒԼՐ

Հայոց հարց եւ զարգացեալ որդւոց Կծախուի ամեն գրավաճառաց քով, ի գին մէկ քսաննոց թղթադրամ:

Տ. Խորմեան Սրբաղանի այս գործին ընթերցման համար մեր կողմանէ յանձնարարութիւն և յորդոր աւելորդ կհամարիմք. տարակոյս չունիմք, թէ նորին Սրբաղանութեան սոյն օգտակարագոյն աշխատասիրութիւնն ալ հասարակաց պարտ ու պատշաճ ընդունելութեան պիտի արժանանայ:

ԽՈՐՀՈՒՐԴՐ ՀԱՆԴԻՍԻ

ԱՐԱՐԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅՆ

Յեղ ի գրաւոր բան

Պօղոս Գ. Բերեպեճեան

ԳՈՐԾ ԱՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տպագրութիւն Արամեան

1878

Սոյն գունաւորեայ երկասիրութիւնը՝ որ 32 երեսէ կը բաղկանայ՝ նիւթոյն աղնութեանը գրաբառ սահուն ոճոյն և ազգի ազգի գողտրիկ իմաստիցն համար՝ կաղանդի նուէր և Մրցանակաբաշխութեան համար մէկ հատիկ արժանաւոր պարգև համարուած և արդէն սպառած է:

Այս անգամ Ն. Բարձրաշնորհ Սրբաղանութեան անուան պաշտպանութեամբն հովանաւորեալ, Արամեան մաքուր տըկագրութեամբ և աւելի գեղեցիկ գիրքով՝ թարգմանչէն խնամով ուղղեալ և ինչ ինչ ի կարեւորաց յաւելեալ ի լոյս աքնծայուի Ասիական բարենախանձ ընկերութենէն նորահաս ուսանողաց համար, այնու քաղցր ակնկալութեամբ որ անշուշտ սոյն Բ. տիպի ալ առաջնոյն բախտին պիտի արժանանայ, հայկական գրաւոր լեզուին վսեմութեանը վրայ ճաշակունեցող նորատի ուսանողներէն:

ԹԱՏՐՈՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԲԱԶՄԱՊԱՏԿԵՐ

Տղայոց ընթերցանութեան յատկացեալ այս հանգէք՝ որ աղնիւ թղթոյ վերայ բաղմամբիւ պատկերներով գեղեցիկ և վայելուչ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայուած է, կը պարունակէ բարոյականի հրահանգիչ և զուարճալի նիւթեր:

Սոյն գործին տարեկան 24 թերթերը ամբողջապէս կաղմուած, կաղանդի նըռեւորի համար ամենէն յարմար և պատուական առարկայ մ'ըլլալով, սոյն նպատակին ծառայեցնելու համար ալ՝ գործոյն ստուարութեանը նոյեւով գինը ամենաջնջին գումարի մը՝ այն է 1 ֆր. 30 սանդիմի՝ կամ որ նոյն է 6 դր. մէճիւրից գրամի իջած է, և կը ծախուի փարիզու գրատունը և ամեն գրավաճառաց քով:

Թ Ե Ս Ա Ւ Ր Ո Ս Ի

ԲԱՐՈՅԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս պատուական գիրքը այս անգամ շնորհիւ գեր. Խորէն եպիսկոպոսի Մխիթարեան գրաբարէն համառօտութեամբ աշխարհաբարի թարգմանութեամբ իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն ի լոյս ընծայեցաւ մաքուր տպագրութեամբ, Յուսայի է որ այս անմահ գործը մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ազգային վարժարաններէն և ընթերցասէր հասարակութենէն:

Գիրքը կաղմեալ 316 երեսէ բաղկացած ըլլալով կը վաճառուի Եֆէն-ճամի Չիլինկիրէր ճատտէսի թիւ 2 Ս. Ղ. և Եղմանճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով: Գին 3 ֆրանք:

Թ Ո Ր Ո Ս Լ Ե Ւ Ո Ն Ի

Գրեց Ծեօնց

Սոյն գեղեցիկահիւս վիպասանութենէն՝ սոյն պատմական աղբիւրը Ռուբինեան հարստութենէն առնուած է, և որ քերթուողի 1145 թուականին Հայոց Կիլիկիոյ մէջ վերատին ձեռք բերած իշխանական մեծութեան ճշգրտատիպ պատկերն է, ամեն հայ պէտք է վուրթայ մի օրինակ ունենալ:

ՇԻԹՔ ՄԱՆՈՒՆՔ

Ի ՄԻՋԵՐԿԱՐԱԿԱՆԷ

Երեւանից Հայոց Ծ. Վ. Դիմապեան

Օժանդակութեամբ

ԵԱՂՇԻՊԷԿԱՆ ԵՂԱՐՈՅ ՀԱՐԱԶԱՏԱՑ

Ազգային պատմական, վիճակագրական և հնագիտական տեղեկութիւններ պարունակող կարեւոր հրատարակութիւն մ'է: Կգտնուի Հայաստանեայց Տպարանն, Եֆէնիգափուրի և Մայր եկեղեցեաց բանկալը և Պօլսոյ Հայ գրավաճառաց քով, ի գին կէս արծաթ մէճիւր:

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայրենիք երեքաթիւ և շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Տարեկան բաժանորդագինն է Պօլսոյ հաղարերք, իսկ գաւառաց համար երեք ու կէս արծաթ մէճիւր կանխիկ:

Ծանուցման տալը երկու դրուշ է:

Խմբագրութեան ուղղեալ նամակ կամ գիրք տ չը տրուի:

Լրագրոյս վերաբերեալ ու է գիր պէտք ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Մ. Յ. Մէլքեան Բիղա բաշա խան թիւ 1:

ՏԵՐ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. Յ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՏԻՉՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐ Բիղա փաշա խան թիւ 3: